

Rapport 2011:51

Sankt Petri kyrka, Malmö

Arkeologisk förundersökning 2011

Ingrid Gustin

Rapport 2011:51

Sankt Petri kyrka, Malmö

Arkeologisk förundersökning 2011

Ingrid Gustin

Sydsvensk Arkeologi AB

Kristianstad

Box 134

291 22 Kristianstad

Telefon (Regionmuseets växel): 044-13 58 00

Malmö

Erlandsrovägen 5

218 45 Vintrie

www.sydsvenskarkeologi.se

© 2011 Sydsvensk Arkeologi AB

Rapport 2011:51

Omslag: Kiststen framkommen vid undersökningen i S:t Petri. Foto: Ingrid Gustin

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriverket, Gävle.

Innehåll

Sammanfattning	5
Inledning	5
Arkeologiska iakttagelser	6
Kiststenarna	6
Hållrummet	6
Återfyllningen	9
Slutkommentar	9
Referenser	10
Administrativa uppgifter	11
Bilaga 1	13
Bilaga 2, fyndlista	14

Figur 1. Malmö stad, Skåne.

Figur 2. Läget för St: Petri kyrka.

Sammanfattning

En arkeologisk förundersökning har utförts i S:t Petri kyrka i Malmö. Undersökningen förorsakades av att några golvplattor i kyrkans mittgång behövde bytas ut. Under pågående restaurering hade plattorna utsatts för så tung belastning att de spruckit. Vid avlägsnandet av golvplattorna framkom fragment av äldre gravstenar. Vid undersökningen konstaterades vidare att det fanns ett hålrum i golvet under de befintliga plattorna, vilket troligen uppstått genom att mittgången brukats för gravläggningar under tidigare epoker. I det mycket porösa sandlagret direkt under golvplattorna påträffades dock inte någon grav in situ, utan enstaka människoben från flera omrörda gravar. Troligen var hålrummet förorsakat av en grav belägen på en lägre nivå under golvet.

Vid undersökningen gjordes ett försök att med sond lokalisera en mer kompakt nivå under det porösa sandlagret. En sådan nivå framkom först 1,87 m under kyrkans golv. Att avlägsna det porösa lagret inför plattläggningen ansågs bli ett för omfattande ingrepp. I samråd med entreprenör och kyrkoantikvarie beslöts att de upptagna och undersökta massorna skulle läggas tillbaka tillsammans med framkomna skelettdelar och att hålrummet skulle fyllas upp med torra massor och kalkbruk för att stabilisera golvet. De gravstensfragment som framkommit dokumenterades innan de nya golvplattorna lades på.

Inledning

En arkeologisk förundersökning utfördes inom fastigheten Innerstaden 1:151, S:t Petri kyrka, fornlämning nr 20 i Malmö stad, Malmö kommun. Förundersökningen företogs då skador uppstått i golvet i samband med en restaurering av kyrkan.

S:t Petri grundlades i början av 1300-talet. Traditionen säger att högaltaret invigdes 1319. Kyrkan omtalas i skrift första gången år 1346. Då har den redan varit invigd för gudstjänstbruk.

Kyrkobyggnaden utgörs av en treskeppig basilika med tvärskepp och koromgång. Den är byggd i så kallad baltisk tegelgotik och Maria-kyrkan i Lübeck brukar anges som dess närmaste förebild. Kyrkans yttre präglas av strävpelarna och strävbågarna som spänner sina valv över sidoskepp och koromgång. Tornet, som rasat två gånger under 1400-talet, fick sitt nuvarande utseende år 1890 (<http://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=661885>).

S:t Petri kyrka har genomgått ett antal större renoveringar, bland annat under ledning av C. G. Brunius och Th. Wåhlin. Dessa renoveringar berörde även golvet i kyrkan (Bager 1958:9ff.).

Den arkeologiska förundersökningen föranleddes av att ett antal kalkstensgolvplattor i kyrkans mittgång behövde bytas eftersom de gett vika då de utsatts för stor tyngd under pågående renovering. Orsaken till att de nu gav vika vid belastning vara att det uppstått ett hålrum under golvet. Hålrummet kan antas ha sin grund i att mittgången i denna och många andra kyrkor under äldre tider nyttjats för gravläggningar. Exempel på detta föreligger från Sorö klosterkyrka, Själland, Danmark (se bilaga 1).

Arkeologiska iakttagelser

Kiststenarna

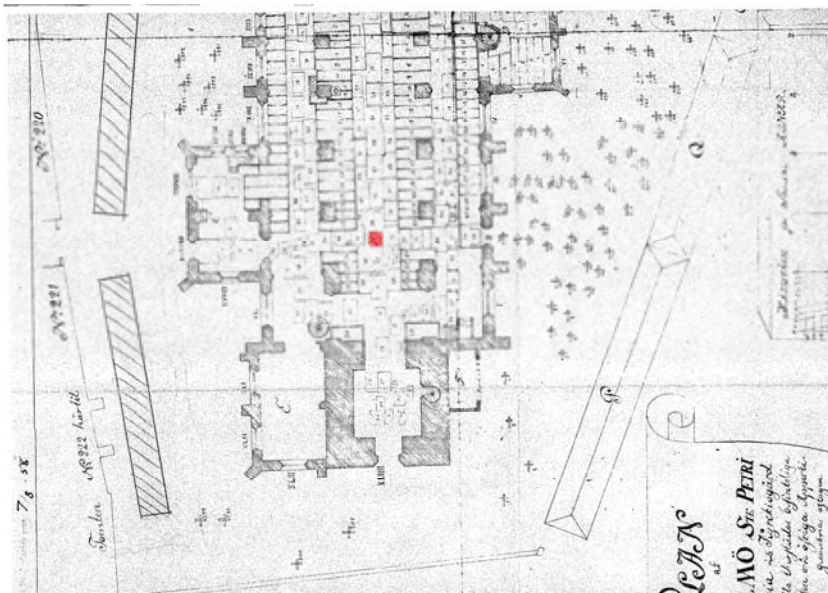
Vid markarbetena avlägsnades först de trasiga golvplattorna (ca 10 st) i kyrkans mittgång (fig. 3 och 4). Därefter avlägsnades 0,1-0,15 m kalkbruk, i vilket plattorna lagts. Under kalkbruket följde ett lager, här benämnt lager 1, vilket bestod av torr mycket fin sand med inslag av byggnadsmaterial så som tegelfragment, klumpar av kalkbruk, sten, fragment av fönsterglas, yngre rödgods, buteljglas spik etc. I lagret fanns också skelettdelar av människa så som käkben. Dessutom framkom fragment av tidningspapper.

I de norra och södra delarna av det upptagna schaktet påträffades delar av två större kiststenar direkt under kalkbrukslagret. Kiststenarna dokumenterades genom foto. På en av stenarna förekom texten "Här under hwilar ... och dess hustru...som med döden afled..."(fig. 5). På den andra avbildades två människor (fig. 6).

Hålrummet

För att eventuellt nå en stabil marknivå som skulle kunna fyllas med leca-kulor eller annat material inför lagningen av golvet avlägsnades delar av lager 1. De massor som avlägsnades undersöktes med metalldetektor. I den östra delen av det öppna området gav sandfyllningen vika och rasade ner i ett underliggande hålrum. För att fastställa orsaken till hålrummet samt för att lokalisera en nivå där sandfyllningen kunde ha en fastare karaktär avlägsnades lager 1 ned till ett djup av ca 0,70 m under golvnivån. I lager 1 kom två käkben från människa samt andra skelettdelar. Direkt under kalkbruket in under golvplattorna låg två människoben (fig. 7). Ett av dessa utgjordes av ett armben. Benen låg inte in situ utan verkade komma från en eller flera omrörda gravar. Trots att sandfyllningen tömdes runt dessa skelettdelar och ytterligare ca 0,50 m in under golvplattorna påträffades inte någon kompaktare horisont eller några kompakta underliggande lager. Vid sondning med spett konstaterades att en fastare underliggande nivå låg först 1,87 m under golvnivån. Efter detta konstaterande avbröts undersökningen.

Figur 3. Läget för de utbytta kalkstensplattorna och den arkeologiska undersökningen markerat med rött.

Figur 4. De trasiga golvplattorna i mittgången avlägsnas. Hålrummet under golvplattorna är synligt framför skottkärran.

Figur 5. Fragmentet av gravsten med texten "Här under hwilar ... och dess hustru...som med döden afled...".

Figur 6. Fragment av gravsten med människofigurer.

Figur 7. Direkt under det kalkbruk i vilket golvplattorna lagts kom ben av människa. Benen härrörde från eller flera omrörda gravar. Under kalkbruket fanns ett hålrum.

Figur 8. Skelettdelar framkomna i sandfyllningen under hålrummet.

Återfyllningen

I samförstånd med den entreprenör som ansvarade för läggningen av de nya stenplattorna samt med kyrkoantikvarien beslutades att hålrummet skulle fyllas igen med de undersökta massorna. Därpå skulle en duk läggas ut för att skydda de framkomna gravstenarna. Ovanpå detta skulle det läggas kalkbruk samt nya golvplattor. De framkomna skelettdelarna dokumenterades genom foto innan de återbegravdes i schaktet (fig. 8).

Slutkommentar

Einar Bager skriver i ”Malmöhistoria i sten” att det gravstengolv som sedan länge fanns i S:t Petri var bevarat i sitt gamla skick fram till 1800-talets första hälft, då ett antal gravstenar från kyrkogården tillkom. Den största förändringen inträffade dock vid Brunius stora restaurering i mitten på 1800-talet. Då bröts golvet med gravstenar upp. Stenarna ”...sönderborrades och avmejslade, där så erfordrades, för att de skulle bilda lämpliga stycken och lades åter ut, var det passade” (Bager 1958:11). Kanske är de kiststensdelar som framkom vid undersökningen spår av denna förödelse.

Referenser

Bager, E. 1958. *Malmöhistoria i sten. Del 1. Beskrivning och avritning av gravstenarna i S:t Petri kyrka och på dess kyrkogård.* Malmö.

Administrativa uppgifter

Sydsvensk Arkeologi AB dnr:	110056
Länsstyrelsen i Skåne dnr:	431-13045-11
Datum för beslut:	110708
Projektnummer:	110056
Län:	Skåne
Kommun:	Malmö
Fastighet:	Innerstaden 1:151, S:t Petri kyrka
Läge:	Ekonomiska kartan, blad 2C:23
Fältarbetstid:	11-06-16--11-06-21
Antal arkeologtimmar:	9,5 tim (fält)
Undersökt yta:	4 m ²
Platschef:	Ingrid Gustin
Personal:	Lars Salminen
Uppdragsgivare	Svenska kyrkan
Tidigare undersökningar	MK 98
Fynd:	MMA nr 060, fynden förvaras på Malmö Museer
Dokumentationsmaterial:	En översiktplan i skala 1:200. Planen förvaras på Malmö Museer, arkiv nr 45:18
Kostnader:	21678 kr exkl. moms

Bilaga 1

Bilaga 1. Äldre gravläggningar i golvet på Sorö klosterkyrka, Själland, Danmark

Bilaga 2, fyndlista

MMA nr 060:	Sakord	Antal	Vikt	Fyndomständigheter eller kommentarer
:1	kalkbruk	1	100g	Från nuvarande golvet
:2	tidningspapper		2g	Lager 1, sandlagret under golvstenarna
:3	kiststensfragment	1	652g	Lager 1, sandlagret under golvstenarna
:4	rödgoods	5	107g	Lager 1, sandlagret under golvstenarna
:5	porcelain	1	2g	Lager 1, sandlagret under golvstenarna
:6	buteljglas, flinta	5	75g	Lager 1, sandlagret under golvstenarna
:7	rödgoods	1	212g	Lager 1, sandlagret under golvstenarna
:8	Bearbetad sten	1	125g	Lager 1, sandlagret under golvstenarna
:9	kalkbruk	1	47g	Lager 1, sandlagret under golvstenarna
:10	glas	42	70g	Lager 1, sandlagret under golvstenarna planglas
:11	metaller	4	30g	Lager 1, sandlagret under golvstenarna Bly och järn
:12	sten	1	1398	Lager 1, sandlagret under golvstenarna, Bearbetad golvplatta, 1800/1900-tal
:13	Tegelsten, glaserad	1	3950g	Lager 1, sandlagret under golvstenarna Profiltegel med initialer

Sydsvensk Arkeologi AB

1. Södervidinge kyrkogård - Södervidinge sn, FU 2010, Bertil Helgesson
2. Nytt golv i Östraby kyrka, Östrabys sn, FU 2011, Jan Kockum
3. Ny belysning, Gamla staden 8:1 i Helsingborg, Helsingborg, FU 2010, Jan Kockum
4. Balsby 23:1 & 29:2, Nosaby sn, FU 2010, Anders Edring
5. Fjärrvärme i Östra Tommarp - Östra Tommarp sn, FU 2010, Lars Jönsson
6. Fjärrvärme genom Härlövs by, Kristianstad, FU 2010, Jan Kockum
7. Svedala kyrka, Svedala sn, FU 2010, Lars Jönsson
8. Näsbyholm sätesgård, Gärdslövs sn, FU 2010, Lars Salminen
9. Ny gatubrunn i Valdemars väg i Vä, Vä sn, FU 2011, Jan Kockum
10. Fjärestads kyrka, Fjärestad sn, FU 2011, Tony Björk
11. Gustav Adolfs Torg, Malmö. FU 2010, Joakim Frejd
12. Järnvägen 1:1, Malmö. FU 2011, Joakim Frejd
13. Kv Minerva 24 i Helsingborg, Helsingborg, FU 2011, Jan Kockum
14. Cementen 13, Malmö, AU 2011, Per Sarnäs
15. Bältinge bytomt, Skarhult 13:36, FU 2010, Lars Salminen
16. Falsterbo 9:97 – ett stenkast ifrån borgen, FU 2010, Lars Salminen
17. Kvarnby utbyggnadsområde, Malmö, FU 2010, Per Sarnäs
18. Stora Uppåkra 2:76 m.fl., FU 2011, Joakim Frejd
19. Färlöv 19:3, Färlövs socken, Kristianstads kommun, AU 2011, Joakim Frejd
20. VA inom Bollerups säteri, Bollerups socken, Tomelilla kommun, FU 2011, Lars Jönsson
21. Södervidinge 28:1 – Kyrkogården, Södervidinge sn, Kävlinge kommun, FU 2011, Lars Salminen
22. Råbelöv 26:5, Fjälkestads sn, FU 2011, Jan Kockum
23. Citadellstaden 2:1, Landskrona, FU 2011, Lars Jönsson
24. Innerstaden 1:14 och 1:152, Malmö, FU 2011, Joakim Frejd
25. Hammarlövs bytomt, Hammarlövs sn, FU 2010, Per Sarnäs
26. Kristian IV 10 i Kristianstad, Kristianstad; FU 2011, Jan Kockum
27. Skurups bytomt, Skurups kommun, FU 2001, Lars Salminen, Ingrid Gustin & Joakim Frejd
28. Norra Vallvägen i Kristianstad, Kristianstad, FU 2011, Jan Kockum
29. Östra Storgatan i Kristianstad, Kristianstad, FU 2011, Jan Kockum
30. VA-ledningar inom Östra Asmundtorps bytomt, Trollenäs sn, Eslövs kn, FU 2002–2003, Lars Salminen, Ingrid Gustin & Joakim Frejd
31. Residenset 1, fornlämning 20, Malmö stad, FU 2010–2011, Per Sarnäs
32. Sutaren Mindre 6, fornlämning 17, Vellinge sn, Vellinge kn, FU 2011, Per Sarnäs
33. Limhamn 151:461, Hyllie sn, AU 2011, Jan Kockum
34. Åhus 30:1 m fl, Åhus sn, FU 2011, Jan Kockum
35. Rinkaby S:3 m fl, Rinkaby sn, FU 2011, Jan Kockum
36. Hjulhamngatan, fornlämning 20, Malmö. FU 2011, Joakim Frejd
37. Vadensjö bytomt, RAÅ 27, Vadensjö sn, Landskrona kn. FU 2003, Lars Salminen, Ingrid Gustin & Joakim Frejd
38. Fjärestads kyrkogård, Fjärestads sn, FU 2011, Jan Kockum
39. Kv Kabbalöken 26 i Åhus, Åhus sn, FU 2011, Jan Kockum
40. Kv Slussen 1 i Malmö, Malmö, FU 2011, Jan Kockum
41. Husie 172:123, Husie sn, FU 2011, Kristian Brink
42. Övra Glumslöv 11:8 och 11:12, Glumslövs sn, FU 2001, Christer Carlsson
43. Tillgänglighetsanpassning av ingången till Bårslövs kyrka, Bårslövs sn, FU 2011, Christer Carlsson
44. Veberöds kyrka, Veberöds sn, FU 2010–11, Jan Kockum & Joakim Frejd
45. Sjögatan och Mångsgatan i Åhus, Åhus sn, FU 2011, Jan Kockum
46. Arilds kapell, Brunnby sn, FU 2007-2008, Lars Salminen & Ingrid Gustin
47. Hallaröds kyrka, Hallaröd sn, FU 2011, Ingrid Gustin
48. Norra Vrams kyrka, Norra Vrams sn, FU 2004, Lars Salminen & Ingrid Gustin
49. Vintrie 24:42, Bunkeflo sn, Malmö kn, FU 2010, Per Sarnäs
50. Dränering av Hammarlunda kyrka, Hammarlunda sn, FU 2011, Thomas Linderoth
51. St Petri kyrka, Malmö, FU 2011, Ingrid Gustin

